

LAKIALOITE 44/2011 vp

Laki rikoslain 24 luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

Psyykkinen ja fyysinen hyvinvointi ja koskemattomuus on jokaisen kansalaisen perusoikeus. Fyysinen koskemattomuus on suojattu hyvin Suomen rikoslainsäädännössä. Sen sijaan psyykinen hyvinvointi ja koskemattomuus eivät toistaiseksi ole saaneet samankaltaista lainsuojaa.

Vainoamisella tarkoitetaan tarkoituksenmukaista, toiseen henkilöön toistuvasti kohdistuvaa, ei-toivottua käyttäytymistä, joka aiheuttaa pelkoa tai jota perustellusti voidaan pitää pelottavana. Kun vainoaminen heikentää olennaisesti uhrin psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia, se rikkoo tätä perusoikeutta.

Monet vainoamiseen liittyvät teot ovat Suomessa jo nykyisin rangaistavia. Vaikka uhkaaminen tai kotirauhan rikkominen on erikseen kielletty laissa, se ei anna uhrille riittävää suojaa. Suomessa on vuodesta 1999 lähtien ollut käytössä myös uhria suojaava lähestymiskielto. Uusien lähestymiskieltojen määrä on merkittävä, noin 1 500—2 000 vuodessa. Lähestymiskielloista 80 prosenttia liittyy parisuhteeseen.

Nykyinen lähestymiskielto ei aina riitä pitämään uhkaajaa loitolla. Vaikka lähestymiskieltoon määrätty henkilö ei saa tavata suojattavaa henkilöä, ottaa häneen yhteyttä tai seurata tai tarkkailla häntä, kieltoa rikotaan yli kolmanneksessa tapauksista. Häirintä kestää keskimäärin kaksi vuotta. Suuri osa vainoamisista liittyy parisuhteeseen, ja nämä tapaukset myös jatkuvat pisimmän aikaa. Muita vainoamistapauksia ovat esimerkiksi vanhempien ja lasten väliset ongelmat tai ammatin tuomat tilanteet.

Vainon kohteeksi joutuminen on uhrille erittäin stressaavaa, ja useimmat saavat sen johdosta psyykkisiä oireita. Yli puolelle vainoamisen kohteeksi joutuneista henkilöistä kehittyy post-traumaattiseen stressireaktioon kuuluvia oireita. Australialaisessa väestöpohjaisessa kyselytutkimuksessa pitkäkestoiselle vainoamiselle altistuneista henkilöistä 36 prosentilla todettiin elämänlaatua olennaisesti rajoittavia psyykkisiä oireita ja 12 prosenttia ajatteli toistuvasti itsemurhaa.

Tällä hetkellä avun hakeminen vainoamiseen lähestymiskieltoa hakemalla on uhrin oman aktiivisuuden varassa. Lähestymiskielto ei rankaise juridisesti uhkaajaa. Vainoamisen kriminalisointi osoittaisi, että sitä pidetään vääränä ja tuomittavana käytöksenä.

Vainoamisesta koituu uhrille yleensä huomattavia taloudellisia kuluja (mm. puhelinliittymän vaihtaminen, asuinpaikan muutos, lähestymiskiellon hakeminen, turvajärjestelmien hankkiminen, terveydenhoitokulut). Vainoamisen kriminalisointi mahdollistaisi vahingonkorvauslain mukaisesti korvauksen hakemisen aiheutuneista kuluista.

Vainoaminen aiheuttaa kuluja myös yhteiskunnalle. Uhri tarvitsee terapiaa, muita terveyspalveluja, turvakotia ja sosiaalitoimen ja poliisin apua. Vainoamisesta aiheutuvien vuosittaisen yhteiskunnallisten kustannusten arvioitiin esimerkiksi Yhdysvalloissa olleen vuonna 1995 yli 342 miljoonaa dollaria (252 miljoonaa euroa).

Ruotsissa vuonna 2006 tehdyn tutkimuksen tulosten pohjalta Suomessa arvioidaan yli 100 000 ihmisen altistuvan vuosittain vainoamiselle. Muut ulkomaiset tutkimukset osoittavat, että väestöstä satunnaisesti valituista naisista 12—16 prosenttia ja miehistä 4—7 prosenttia on altistunut vainoamiselle elämänsä aikana.

Vainoamiseen liittyvää eurooppalaista lainsäädäntöä on selvitetty kahdessa EU-hankkeessa, vuosina 2005 ja 2006. Keväällä 2007 julkaistun Euroopan komission raportin ja sitä vuonna 2009 seuranneen tiedeartikkelin mukaan vainoaminen on kriminalisoitu yhdeksässä Euroopan unionin jäsenvaltiossa — Itävallassa, Belgiassa, Tanskassa, Saksassa, Irlannissa, Italiassa, Maltalla, Hollannissa ja Isossa Britanniassa — sekä kaikissa Yhdysvaltain osavaltioissa, Australias-

sa, Uudessa Seelannissa, Japanissa ja Kiinassa. Ruotsissa vainoamisen kieltävä laki astui voimaan 1.10.2011. Näiden maiden lisäksi laki vainoamisesta on valmisteilla ainakin Islannissa ja Etelä-Afrikassa.

Kaikissa edellä mainituissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa on myös laki lähestymiskiellosta. Käytännössä on havaittu, että lait lähestymiskiellosta ja vainoamisen kriminalisoinnista tukevat toisiaan. Vainoamisen kriminalisointi on todettu toimivaksi, vainoamisen määrittelyä ei ole koettu vaikeaksi, ja laki on vaikuttanut myös ennalta ehkäisevästi.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain 24 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään rikoslain (39/1889) 24 lukuun uusi 2 a § seuraavasti:

24 luku

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkauksesta

2 a §

Vainoaminen

Joka harjoittaa toista henkilöä kohtaan vainoa ja epäasiallisesti ja toistuvasti seuraa, tark-

kailee, ottaa yhteyttä tai yrittää sellaista ei-toivottua käyttäytymistä, joka aiheuttaa pelkoa tai jota perustellusti voidaan pitää pelottavana, on tuomittava *vainoamisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2012.

Helsingissä 15 päivänä marraskuuta 2011

Pauliina Viitamies /sd
Sirpa Paatero /sd
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd

Aino-Kaisa Pekonen /vas
Tytti Tuppurainen /sd
Rakel Hiltunen /sd

Jani Toivola /vihr
Maarit Feldt-Ranta /sd
Satu Haapanen /vihr
Ilkka Kantola /sd
Merja Kuusisto /sd
Tuula Peltonen /sd
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Katja Taimela /sd
Silvia Modig /vas
Sanni Grahn-Laasonen /kok
Lasse Männistö /kok
Pentti Oinonen /ps
Aila Paloniemi /kesk
Leena Rauhala /kd
Tuula Väättäin /sd
Riitta Myller /sd
Raimo Piirainen /sd
Eeva-Johanna Eloranta /sd
Eila Tiainen /vas
Hanna Tainio /sd
Kristiina Salonen /sd
Jukka Kärnä /sd
Sampsa Kataja /kok
Heli Paasio /sd
Johannes Koskinen /sd
Jyrki Yrttiaho /vr
Matti Saarinen /sd
Anne-Mari Virolainen /kok
Sofia Vikman /kok
Lenita Toivakka /kok
Kari Rajamäki /sd
Sari Palm /kd
Mika Niikko /ps
Ritva Elomaa /ps
Anneli Kiljunen /sd
Sanna Lauslahti /kok
Susanna Huovinen /sd
Raija Vahasalo /kok
Antti Rantakangas /kesk
Mika Kari /sd
Suna Kymäläinen /sd
Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Simo Rundgren /kesk
Johanna Karimäki /vihr
Tarja Filatov /sd
Pia Viitanen /sd
Antti Lindtman /sd

Erkki Virtanen /vas
Reijo Tossavainen /ps
Olli Immonen /ps
Hanna Mäntylä /ps
Ismo Soukola /ps
Anne Louhelainen /ps
Mikko Savola /kesk
Vesa-Matti Saarakkala /ps
Mirja Vehkaperä /kesk
Mika Lintilä /kesk
Katri Komi /kesk
Jari Leppä /kesk
Tapani Mäkinen /kok
Jukka Kopra /kok
Janne Sankelo /kok
Timo Heinonen /kok
Petteri Orpo /kok
Osmo Soininvaara /vihr
Maria Tolppanen /ps
Jari Lindström /ps
Miapetra Kumpula-Natri /sd
Markus Mustajärvi /vr
Arja Juvonen /ps
Kaj Turunen /ps
Reijo Hongisto /ps
Jussi Niinistö /ps
Tom Packalén /ps
Osmo Kokko /ps
Pauli Kiuru /kok
Leena Harkimo /kok
Tuomo Puumala /kesk
Harri Jaskari /kok
Päivi Lipponen /sd
Lars Erik Gästgivers /r
Timo V. Korhonen /kesk
Markku Mäntymaa /kok
Risto Kalliorinne /vas
Lauri Heikkilä /ps
Mikko Alatalo /kesk
Mikael Jungner /sd
Jaana Pelkonen /kok
Sari Sarkomaa /kok
Marjo Matikainen-Kallström /kok
Lasse Hautala /kesk
Annika Saarikko /kesk
Juha Sipilä /kesk
Arto Pirttilahti /kesk

LA 44/2011 vp — Pauliina Viitamies /sd ym.

Elsi Katainen /kesk
Ari Torniainen /kesk
Mikaela Nylander /r
Arto Satonen /kok

Johanna Jurva /ps
Kari Uotila /vas
Saara Karhu /sd